

- Zaterdag 29 oktober* Excursie Neeltje-Jans - Getijdenpoel. Benieuwd hoeveel stenen er vandaag vrijkomen in het 'stroomgebied'. Aanvang: 9:15 uur. Verzamelen: parkeerplaats Getijdenpoel/Topshuis.
- Zaterdag 26 november* Excursie Putti's Place. Voor de tweede keer dit jaar gaan we het gebied onderzoeken. Aanvang: 8:45 uur. Verzamelen: parkeerplaats Putti's Place, Het Sas, Wilhelminadorp.
- Zaterdag 10 december* Excursie Kattendijke. We gaan weer eens stenen keren bij de restanten van de oude oesterputten en misschien is er wat bijzonders te vinden in de aangelegde getijdenbakken. Aanvang: 8:45 uur. Verzamelen: Oude Zeedijk, Kattendijke.
- Woensdag 28 december* Excursie Kats. Eén van onze meest favoriete stenenkeergebieden met – mits goed laag water – een rijke fauna en een zeer rijke zeewierflora. En je wilt er na de kerstdagen vast wel op uit. Aanvang: 11:15 uur. Verzamelen: parkeerplaats buiten de jachthaven van Kats.

Mollusken Studiegroep Limburg

Zowel voor de werkavonden als de excursies geldt: belangstellenden zijn van harte welkom, maar neem even contact op met de coördinator Stef Keulen (06 444 04 350; biostekel@gmail.com) als u wilt komen, dan hoort u ook of er iets in het programma gewijzigd is.

Werkavonden. Alle avonden beginnen om 20:00 uur.

Dinsdag 20 september 2022 bij Stef Keulen, Mesweg 10, Hulsberg. 045 405 3602.

Dinsdag 18 oktober 2022 bij Jan Koert, Achter de Kruiskapel 28, Grevenbicht. 046 485 2246.

Dinsdag 15 november 2022 bij Gerard Majoor, Jekerschans 12, Maastricht. 043 321 7507.

Dinsdag 13 december 2022 bij Stef Keulen, Mesweg 10, Hulsberg. 045 405 3602.

Dinsdag 17 januari 2023 bij Jan Koert, Achter de Kruiskapel 28, Grevenbicht. 046 485 2246.

Excursies

Zaterdag 10 september 2022, 9:30 uur Genootschapsweekend Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Inventarisaties in het Roerdal. Startplaats Holsterhof, Posterholt.

Zaterdag 24 september 2022, 10:30 uur Curfsgroeve en/of Groeve 't Rooth. Start parkeerplaats Uitspanning De Nachtegaal, Gemeentebroek 6, Meeressen.

Zaterdag 22 oktober 2022, 10:30 uur Etenaken, Keuteberg, bos boven de Gronsvelderput. Start parkeerplaats Camping De Gronselenput, Haasstad 3, Wijlre.

Even voorstellen: Freddy van Nieulande

Eigenlijk best een leuke ervaring om van onze zuiderbuur Nathal Severijns, oud-voorzitter van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Conchyliologie (KBVC) in Antwerpen, het stokje doorgegeven te krijgen voor deze rubriek. Het geeft tevens mijn brede interesse aan op het gebied van de malacologie. Antwerpen, waar het in 1970 in de bouwput voor de verbinding tussen het 5e havendok en het Amerikadok allemaal min of meer serieuze vormen begon te krijgen voor wat betreft de fossiele schelpen uit het Tertiair en Quartair. Een paar jaar daarvoor was ik in het Sloegebied en op De Kaloot al in contact gekomen met schelpen aan het strand. Meer omdat ik daar als hengelaar rondliep en af en toe wel eens wat vreemde schelpen aantrof. In 1965 begonnen mijn eerste ervaringen met het verzamelen van fossiele schelpen. In die tijd was er naast het bedrijf waar ik werkzaam was, de Scheldepoortwerf in het zuidelijke Sloegebied, een enorm opgespoten terrein tot aan de Schorerpolder bij Ritthem. Dus ik liep daar in de middagpauze en in mijn vrije tijd nogal eens te struinen. Ik viste destijds in dit Zuid-Sloegebied ook met fuiken met staand want en dan ben je afhankelijk van het getij om de vis uit de netten te halen. Dus als het water nog te hoog was bracht ik de wachttijd door met oprapen van allerlei voor mij onbekende schelpen en ande-

re fossielen. Op een zekere dag stopte er een auto aan de kant van de weg en er kwam (in mijn ogen toen) een al wat oudere dame op mij afgelopen met de vraag: "Meneer, verzamelt u ook fossiele schelpen?" Mijn antwoord was dat verzamelen eigenlijk nog niet direct aan de orde was, maar dat ik die vreemde schelpjes die je daar kon vinden wel erg leuk vond en ook wel eens wat meenam naar huis. Na een geanimeerd gesprek, volgde haar stellige invitatie: "Je moet maar eens bij ons naar de verzameling komen kijken!" Zo gezegd zo gedaan en in Wilhelminadorp, waar ze toen nog woonde, vielen daadwerkelijk de schellen van mijn ogen. Zoiets had ik in heel mijn leven nog nooit gezien. Hier leerde ik ook dat er in Yerseke bij de grifabriek handenvol schelpen te vinden waren, opgezogen uit de Westerschelde! Uit een van de daar gevonden *Scaphella's* (toen nog *Voluta*, heet tegenwoordig weer *Euroscaphella*) klopte ik een gave klep van *Solecurtus scopulus* (fig. 1).

Maar ook in de omgeving van Antwerpen en in het Bekken van Parijs lagen de schatten voor het oprapen. En naast het Zuid-Sloe was ook De Kaloot zeker een aanrader. Voordien kwam ik daar eigenlijk alleen om te vissen en af en toe een schelpje op te rapen, maar vanaf toen heb ik De Kaloot in mijn hart gesloten. Op 18 november 1998 begonnen donkere wolken zich echter samen te pakken boven De Kaloot met de aankondiging dat men daar een containerterminal wilde bouwen. Dat liep bijna uit op een totale ramp voor dit unieke natuurgebied en fossielenstrand. Ik was het jaar daarop medeoprichter en later voorzitter van de 'Vereniging Red de Kaloot'. We hebben meer dan

18 jaren moeten toezien dat zelfs ons eigen Provinciebestuur, in innige samenwerking met het Havenschap, achter de plannen ging staan om dit unieke strand te vernietigen omwille van de aanleg van de Westerschelde Container Terminal (WCT). Gelukkig is dit plan door onze aanhoudende strijd in de diepvries verdwenen en De Kaloot behouden gebleven! En gelukkig kon ik er regelmatig excursies met jeugdigen organiseren (fig. 2).

Daarmee is het dus eigenlijk allemaal begonnen en zit ik nog steeds met volle aandacht voor de schelpen, waar ik bijna dagelijks nog aan werk en veel plezier beleef. Ook dank zij de oude dame Tannie Keukelaar, want daar ging het destijds om, zij was mijn eerste bron van schelpenvreugde. Ik ben dan ook blij, dat ik haar zoon Hans toen heb leren kennen. Ook een fanatiek verzamelaar waar ik samen mee in België en Frankrijk veel heb verzameld. Intussen is Tannie in 2013 op 98-jarige leeftijd overleden. Als dit de formule is om oud te worden dan teken ik daar onmiddellijk voor. Daar doe je het toch voor; genieten van verzamelen en van verzamelaars.

In 1971 ben ik lid van de NMV geworden, mede vanwege de afleveringen van de Fossielenatlas die in Basteria (waren) verschenen. Eindelijk wat meer informatie over de fossiele mariene schelpen in Nederland! In datzelfde jaar ben ik ook lid geworden van de Werkgroep Geologie waar ik vanaf 1979 tien jaar de functie van voorzitter mocht bekleden.

Omdat ik in 1978 ook lid werd van het Zeeuwsch Genootschap kon ik wat meer kennismaken van hun natuurhistorische verzameling waarbij vooral de 'bottencollectie' nogal wat onderhoud nodig bleek te hebben. In dat jaar ben ik dan ook aandacht gaan besteden aan de natuurhistorische collectie van het Genootschap en met een paar medeleden van de Werkgroep Geologie begonnen om de collectie Land- en Zeezoogdieren te conserveren. Een intensief karwei: alle delen eerst ontzilten, drogen, daarna conserveren met speciale lijm, weer drogen en opnieuw opbergen in het depot. Goed dat we het gedaan hebben, want daardoor is het merendeel van de items behouden en bereikbaar en daardoor toegankelijk voor verdere studie.

In 1973 ben ik dankzij Tannie Keukelaar lid geworden van de Belgische vereniging voor Conchyliologie 'Gloria Maris'. Die eerste bijeenkomsten waren nog in het lokaal 'Stella Maris' aan de Italiëlei 72 te Antwerpen, waar ik ook samen met haar in 1974 iets van mijn Franse fossiele schelpen kon laten zien. Het is binnen deze vereniging, dat ik later contact heb gekregen met Nathal, gedurende zijn vele jaren als voorzitter van deze vereniging. Daar kon ik mijn interesse op het gebied van Recente schelpen maandelijks oppeppen.

Ook in 1974 werd ik lid van de Werkgroep Tertiaire en Kwartaire Geologie. Voorwaar een zeer goede keuze, want hier kon ik mij met mijn mede-fossielenliefhebbers totaal uitleven. Wat ik eerder aan het strand aan vreemde schelpen had gevonden kreeg hier plotseling een naam! Soms was dat niet eenvoudig, want literatuur bestond er nauwelijks. Regelmatig hielden we daarom determinatiebijeenkomsten samen met de Werkgroep Geologie en geleidelijk ontstonden er gezamenlijke publicaties over fossiele schelpen (Gastropoden) in afleveringen van Basteria.

In 1982 ben ik gevraagd om conservator te worden van de schelpverzameling van het Zeeuwsch Genootschap en die taak van de toenmalige conservator Tera van Benthem-Jutting over te

Fig. 1. *Solecurtus scopulus*, afmetingen 38 x 13 mm. Foto Freddy van Nieulande.

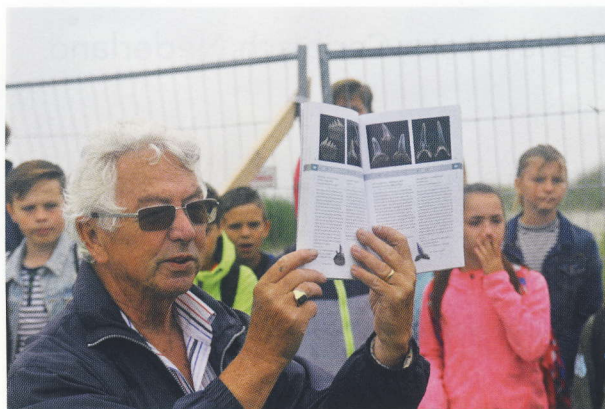

Fig. 2. Freddy van Nieuulande op excursie aan het Kalootstrand met jeugdigen en de 'Gids van de Zeeuwse strandfossielen'. Foto Lex Katentwinkel.

nemen. Een taak die ik met veel genoegen heb aanvaard en ik werk nog wekelijks een dag aan de collectie, die ondergebracht is in het Zeeuws Museum in Middelburg. Veel administratief werk en onderzoek was nodig om een en ander toegankelijk te maken.

Geleidelijk groeide mijn interesse uit naar voornamelijk mariene fossiele schelpen uit het Tertiair en Quartair van Europa, waarbij verzamelen in het Bekken van Parijs jarenlang een voorkeur had. Het leidde tot een paar publicaties over de Eocene Marginellidae. Ook veel werd verzameld in de bouwputten voor sluizen, dokken en tunnels in de omgeving van Antwerpen. Uitermate belangrijke vindplaatsen, omdat daar vooral de stratigrafie en lithografie heel goed te bestuderen waren. Hierdoor werd er veel meer inzicht gekregen in de herkomst van de fossielen die we ook van onze stranden kenden en waarbij nu eindelijk hun stratigrafische context waarneembaar was. We konden bijna tot op de centimeter nauwkeurig bepalen in welke lagen bepaalde soorten in situ geleefd hadden. We ontdekten zo ook de laag met *Petalonchus intortus* (en tevens hun uitsterfingniveau) waarin ook *Arca tetragona* met grote regelmaat in voorkwam! Iets wat we voordien helemaal niet wisten. Dit fenomeen is voor het eerst waargenomen in Kallo tijdens het graven van de bouwput voor het 4e Havendok (nu het Vrasene dok) op de linkeroever van de Schelde in 1982.

Vanwege die onderzoekingen kregen ook De Kaloot en andere Zeeuwse stranden opnieuw de nodige aandacht. Mede hierdoor is er met de Werkgroepleden en medewerkers van het Natuurhistorisch Museum Naturalis in Leiden veel onderzoekswerk verricht aan de fossiele Bivalven. Een en ander leidde tot de publicatie in 2010 van de atlas 'De Fossiele Schelpen van de Nederlandse Kust'. Het verzamelen, onderzoeken en publiceren onder andere over Glycymerididae ging ook daarna gestaag door.

In 2005 ben ik vereerd met de Van de Lijn onderscheiding en in 2016 ben ik tot erelid benoemd van het Zeeuwsch Genootschap. In 2010 deed ik een belangrijke malacologische ontdekking in mijn eigen tuin! Meer dan 20 exemplaren van de Lichtbruine schildslak *Testacella haliotidea* hadden zich daar gevestigd. De eerst bekende populatie van deze omvang in Nederland! Jaar-

lijks zie ik nog steeds enkele exemplaren levend in de tuin onder de stapstenen; de meest recente waarneming was een exemplaar op 12 april 2022.

In 2012 heb ik de stap genomen om mijn verzameling, uitzonderd het Zeeuwse materiaal, te schenken aan NBC Naturalis. Het heeft me alles bij elkaar toch een paar jaar gekost om alles in te pakken en verzendklaar te krijgen. Enkele malen is het vrachtwagentje van het Museum geweest om de buit in te laden en naar Leiden te transporteren. Het geeft een goed gevoel om op deze wijze zelf de regie over het overdragen van je collectie in handen te hebben. Vele malen beter dan dit over te laten aan nabestaanden, omdat die dan meestal geen kans zien om een en ander ergens ordelijk onder te brengen.

In 2016 vierde de Werkgroep Geologie haar 50-jarig bestaan en dat was een mooie gelegenheid om een jubileumuitgave te laten verschijnen van een gids over de Zeeuwse strandfossielen. Inmiddels een alom gebruikt naslagwerk om de vondsten van onze stranden mee te determineren. Omdat er naast schelpen, haaiantanden en botten ook andere fossielen behandeld worden een interessant werk dat tijdens een excursie aan De Kaloot zeker niet mag ontbreken.

Sinds 2021 is ook mijn Zeeuwse verzameling aan de collectie van het Genootschap toegevoegd en die wordt momenteel systematisch in die van het Zeeuws Museum geïncorporeerd. Voordeel hiervan is dat er weer onderzoek gedaan kan worden aan de verschillende fossiele Gastropoden families, waarvan de uitkomsten dan weer verwerkt kunnen worden in de voorbereiding voor het tweede deel van de Fossielenatlas: 'De Fossiele Schelpen van de Nederlandse Kust II'. Ik heb pas samen met een paar fanatieke collega's gewerkt aan deel 17 in deze serie die vooral gaat over de Velutinidae, Triviidae, Eratoidae en Ovu-lidae. Hierbij draag ik het stokje dan ook graag over aan mijn collega-auteur in deze, Dick Hoeksema, hij heeft vast ook wel wat interessants te vertellen.

Geraadpleegde bronnen

- DE WINTER A.J. & FREDDY A.D. VAN NIEULANDE, 2011: *Testacella haliotidea* Draparnaud, 1801 in The Netherlands (Gastropoda Pulmonata, Testacellidae). *Basteria* 75(1-3): 11-22.
- LE RENARD J. & F.A.D. VAN NIEULANDE, 1985. Les Marginellidae (Gastropoda Volutacea) de l'Éocène Moyen du Bassin de Nantes et du Cotentin (France). *Contributions to Tertiary and Quaternary Geology* 22(1): 3-69.
- MOERDIJK, P.W. & F.A.D. VAN NIEULANDE, 1995. *Glycymeris (Glycymeris) radiolyrata* sp. nov. (Mollusca, Bivalvia, Glycymerididae) from the Pliocene of the North Sea Basin. *Contributions to Tertiary and Quaternary Geology* 32(1-3): 3-17.
- MOERDIJK, P.W. & F.A.D. VAN NIEULANDE, 2000. Revision of Pliocene Glycymerididae (Mollusca, Bivalvia) from the North Sea basin. *Contributions to Tertiary and Quaternary Geology* 37(1-2): 3-21.
- VAN NIEULANDE, F.A.D., 1981. Descriptions of Eocene Marginellidae (Mollusca Gastropoda) from the Paris Basin. *Mededelingen van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie*, 18(2): 39-83.